

**М. Лендъел –
аспірант**

ПРИЙНЯТТЯ РЕЗОЛЮЦІЇ ПРО ТИЖДЕНЬ ПОНЕВОЛЕНИХ НАЦІЙ ЯК ПРИКЛАД ФУНКЦІОНУВАННЯ СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ЛОБІ В США

Після війни американські політологи виробили критерії для оцінки потенціалу впливу лобіюючого угруповання на формування офіційної політики держави. Якщо сенатор Ч. Матіаш взагалі заперечував можливість позитивної ролі етнічних груп у цій сфері державницької діяльності, то Д. Нюмсон вважав, що в американській історії не було прикладів довготривалого негативного ефекту етнічного лобіювання на зовнішньополітичне становище США, хоча, одночасно, зазначав, що етнічні політичні провали не надають критерію об'єктивності пріоритетної ролі, а тому зараховував їх вплив до найбільш суперечливих

взірців практики лобіювання¹. Інші дослідники вважали, що представники етнічних груп нагадують політикам про деякі можливі напрями зовнішньополітичної діяльності, а Лев Добрянський – президент Українського конгресового комітету Америки (УККА) – називав етнічне лобіювання інтегральною частиною загальноамериканського політичного процесу². Адаже більшість законопроектів, котрі згідно з американською конституцією вносяться на розгляд лише членами Конгресу, насправді ініціюються групами інтересу³. Природно, що об'єднання, згуртовані за етнічною ознакою, вибирають предметом інтервенції сферу зовнішньої політики.

Політолог українського походження Анатоль Камінський визначає наступні елементи, що характеризують силу лобі: кількість і територіальна концентрація етнічної громади, котра є ресурсною базою для групи тиску; участь етнічної групи в політичних партіях, бізнесових і фінансових структурах, освітніх та наукових закладах, органах державного управління, засобах масової інформації, клубах⁴. Останні з перерахованих характеристик є проявом структурної асиміляції першого рівня, яка, на думку американського дослідника М. Марджера, є низькою у північноамериканських українців⁵. С. Фінк виділяє декілька факторів, котрі визначають вплив етнічного лобі на владні структури: рівень асиміляції; внутрішня єдність громади; стереотипи громадської свідомості щодо етносу; ставлення політиків до практики лобіювання в даний історичний період; наявність чи відсутність внутрішньо- чи зовнішньоетнічних конфліктів; доступ до чинників виконавчої влади; розмір лобі і його відносна значимість під час виборчих кампаній; причини прихильного ставлення конгресменів до лобістів (традиційні, утилітарні, усвідомлені). Таким чином, щоб вплинути на прийняття рішень у Вашингтоні, необхідно не лише пройти етап політичної адаптації до американського механізму, але й репрезентувати свою програму як група етноамериканців, інтереси котрої співпадають з інтересами американської державності. Шанси на досягнення успіху зростають при умові, що всі ресурси громади будуть сконцентровані на вирішенні нагальної проблеми, при умові тимчасової нейтралізації внутрішньоетнічних конфліктів. Кампанією, котра продемонструвала потенціал української громади як організованої групи інтересу, була акція щодо прийняття резолюції про Тиждень поневолених народів.

Об'єктивна потреба прийняття документу, котрий би демонстрував солідарність і, принаймні, моральну підтримку американським

народом і владними структурами прагнень східноєвропейських націй, неросійських народів СРСР до незалежності і суверенітету, була усвідомлена політичним проводом української етнічної групи ще на початку 50-х рр. Його лідери зайняли негативну позицію щодо можливостей політики мирного співіснування з СРСР⁶. Сприятливі обставини для реалізації задуму склалися на кінець десятиліття. Добрянський – безпосередній ініціатор резолюції про Тиждень поневолених націй – стверджує, що поштовхом для написання законопроекту стали події 1956 р. в Угорщині, особливо, вбивство Імре Надя⁷. Іншим стимулом для роботи над резолюцією була активна антиколоніальна політика, котру пропагував Радянський Союз з трибуни ООН в другій половині 50-х рр. США в очах світової громадськості в черговий раз зазнали ідеологічної поразки.

Перший варіант резолюції про святкування Тижня поневолених націй, написаний особисто Добрянським⁸, був внесений при посередництві конгресмена Кретели (штат Коннектікут) на розгляд палати представників 2 липня 1958 р⁹. Однак, юридична комісія Конгресу не допустила його до другого читання, позаяк її члени дотримувалися позиції, що Радянський Союз населяють росіяни або "радянський народ"¹⁰. Такі уявлення були притаманними політичним діячам США в цей період, незважаючи на активну інформаційно-пропагандистську діяльність, що здійснював УККА. Доказом існуючої тенденції є факт, що ряд американських губернаторів, котрі відвідали СРСР в 1958 р., повернулися переконаними у позитивному вирішенні національних проблем його керівництвом¹¹.

У цих несприятливих умовах були використані вже традиційні методи впливу на вищий законодавчий орган США. На Сьомий конгрес американців українського походження (21–23 лютого 1959 р.) були запрошені сенатори Лангер (штат Нью-Йорк)¹², Діркстен (штат Іллінойс)¹³, і завдяки їх посередництву інші конгресмени були поінформовані про негативне ставлення УККА до політики збереження "великої і неділимої Росії". Альтернативою цій стратегії, на думку українських лідерів, повинен бути ідеологічний наступ, інші активні кроки аж до розриву дипломатичних стосунків¹⁴. На бенкеті українців штату Меріленд (25 січня 1959 р.) за участю представників муніципальних, штатних, федеральних органів державного управління була прийнята відозва до Конгресу та уряду США з вимогою публічно заявити про свою підтримку прав неросійських народів СРСР на

національне самовизначення і суверенітет¹⁵. В такий спосіб проводилася кампанія по складенню петицій до законодавців, так званих листів "дорогий колего". Це сприяло формуванню "атмосфери визволення", існування котрої, на думку М.Лівицького, було єдиною можливістю для "вільних українців" заручитися підтримкою західних демократій щодо відновлення української державності на випадок внутрішньополітичних змін в СРСР¹⁶.

Позаяк задуманий законопроект стосувався становища країн-сателітів СРСР, то ініціативу української громади підтримали представницькі органи східноєвропейських етнічних груп, що значно збільшувало можливість успіху. Конференція американців центрально- і східноєвропейського походження (КАЦСП) 15 лютого 1959 р. зробила політичну заяву до американського уряду з вимогою "відмовитися від небезпечної політики очікування", сприяти визволенню регіону від радянського домінування, в тому числі і України¹⁷. Цей крок мав подвійний підтекст, позаяк члени КАЦСП критикували також статус-кво у питанні про європейські кордони, в тому числі претендували на перегляд питання про державну приналежність українських територій¹⁸. Пошук союзників для українського політичного проводу був необхідним, але важким завданням, оскільки потрібно було переконати екзильні представництва історично близьких народів у тому, що незалежність України в майбутньому несконплікує ситуацію в Східній Європі в цілому¹⁹. Тому лідери УККА в цей період відверто заявили про відмову від будь-якої політики конфронтації з іншими іммігрантськими групами, підтвердили дотримання пасивної, вичікувальної позиції у питанні про спірні національно-державні кордони²⁰. Заслугує уваги також точка зору С. Галіка, котрий вважає, що протягом 40–60-х років в багатьох містах Північного і Середнього Заходу США діяла так звана "слов'янська коаліція" за участю українських представників, однак пізніше ці об'єднання були зруйновані партійними "машинами" республіканської та демократичної партій²¹.

Президент УККА Л. Добрянський був переконаний, що єдиний можливий шлях для схвалення законодавчої ініціативи про святкування Тижня поневолених націй полягав у перетворенні її в публічну справу. За допомогою конгресменів М. Фейгана та Е. Келі вдалося організувати відкрите слухання перед комітетом закордонних справ Палати представників²².

Свідченням формування сучасного східноєвропейського лобі, в конгломераті котрого виділялася українська група, було рішення провести законопроект в конгресі на двохпартійній основі²³. Подібна тактика була необхідною в умовах рівноваги "демократи – республіканці", що склалася у вищому законодавчому органі на кінець 50-х рр.²⁴, прагнень обох партій заручитися підтримкою етнічних груп в умовах етнополітичної кризи, що почала визрівати в американському суспільстві. Тому законопроект (S.J.Res. 211) 22 червня 1959 р. внесли на розгляд сенату республіканець Дуглас та демократ Джавітц. Добрянський був автором промови Дугласа в Сенаті, що, до речі, було досить звичним методом взаємодії етнічних лобістів та "утилітарно" налаштованих законодавців²⁵.

Наступного дня конгресмен А. Бентлі (штат Мічіган), до котрого приєднався Дж. МакКормак, здійснив аналогічний захід в Палаті представників (H.J. Res. 435)²⁶. Окрім того, зміст резолюції був доопрацьований в традиціях "драфтсменства", дотримання норм котрого є необхідною передумовою для прийняття законопроекту²⁷.

До конструктивних характеристик українського лобі слід віднести вдалий вибір політичного моменту для тиску на Конгрес США. На вересень 1959 р. був запланований візит першого секретаря ЦК КПРС, і тому УККА розгорнули "антихрущовську" кампанію, пов'язуючи її результати з долею законопроекту про Тиждень поневолених націй. Для багатьох конгресменів схвалення резолюції стало виразом протесту проти цього кроку адміністрації Ейзенхауера. Представникам американської влади пропонувалося бойкотувати візит лідера СРСР, а громадськість закликала до прояву публічного протесту²⁸.

До причин позитивного розгляду резолюції Конгресом на цьому етапі належала і нова редакція тексту проекту, розробленого Добрянським і доопрацьованого за сприянням сенатора Я.Джавітца (штат Нью-Йорк). Адже лейтмотивом резолюції була констатація факту, що справа визволення і визнання незалежності поневолених народів є "життєво важливою для національної безпеки США", а також акцентування на історичному факті підтримки американським народом принципів національного самовизначення²⁹. Резолюція не зобов'язувала президента – основного актора американської зовнішньополітичної стратегії – до проведення конкретних політичних і дипломатичних акцій, окрім щорічного проголошення третього тижня липня "Тижнем поневолених націй" на всій території США.

Резолюція була одностайно схвалена палатами Конгресу США 9 липня 1959 р. Після підписання 17 липня президентом Ейзенхауером резолюція набула статусу Громадського закону № 86-90. Тоді ж відповідно до його дії президент вперше оприлюднив прокламацію про святкування цієї події³⁰.

Значення цієї інтервенції східноєвропейського лобі полягало в тому, що вперше американська законодавча і виконавча влада на офіційному рівні класифікувала український, а також інші неросійські народи СРСР поряд з населенням країн-сателітів як "поневолені" комуністичним режимом³¹. Вперше завдяки втручанню політичного представництва американських українців був прийнятий закон, зміст котрого свідчив про принаймні теоретичне переосмислення американської зовнішньополітичної стратегії, тобто українська етнічна група вперше стала дієвим чинником формування офіційної американської політики. Конгресмен МакКормак зазначив, що резолюція примушує керівництво СРСР зайняти оборонну позицію, позаяк американська влада заявила про намір прихильно ставитися в майбутньому до "спонтанного повстання всіх неросійських поневолених націй"³², тобто вперше в післявоєнний період було сформульовано стратегічну мету США, котра за сприятливих умов може стати реальним знаряддям політики.

Ряд обставин змушує визнати, що, незважаючи на законодавчу інституалізацію інтересів східно-, центральноевропейських етнічних груп, здійснену завдяки схваленню резолюції, її дія мала незначні практичні наслідки. Частково можна погодитися з позицією дослідника етнічного лобіювання Ч. Матіаша, котрий вважає, що схвалення резолюції було "рутинною процедурою" для конгресменів, котрі не прагнули усвідомити стратегічне значення документа³³. Вже прокламація президента Ейзенхауера про святкування тижня у 1959 р., підготовлена співробітниками Держдепартаменту, мала менш визначений підтекст, аніж конгресова резолюція³⁴, а події, пов'язані з візитом віцепрезидента Ніксона в Москву (липень 1959 р.), де у відповідь на критику Хрущовим цього кроку американського уряду як втручання у внутрішні справи СРСР він заявив, що Ейзенхауер не ставиться схвально до ініціативи Конгресу³⁵, свідчили, що значення резолюції було символічно-програмовим. Знавці міжнародного права до того ж вказували, що уряд США повинен, нарешті, вирішити дилему – між дотриманням правових зобов'язань держав взаємно поважати територіальну

цілісність і моральним, політичним обов'язком США допомагати народам реалізувати їх право на самовизначення³⁶.

Негативну позицію щодо закону зайняла "четверта" влада. В липні 1959 року газета "Вашингтон Пост" порівняла ефект резолюції, котрий вона справляє на керівництво СРСР, з "дратуванням ведмедя"³⁷, а багато інших засобів масової інформації назвали законодавчий акт результатом "емігрантських інтриг"³⁸.

Однією з причин "безболісного" прийняття законопроекту є специфічні особливості американського лобіювання. Часто найбільші шанси на позитивне вирішення вищим законодавчим органом мають не раціонально обгрунтовані законопроекти, а емоційно написані звернення, в котрих апелюється до моральних принципів, загальнолюдських цінностей, американських традицій³⁹.

У контексті питання про механізм взаємодії східноєвропейського лобі і владних структур США слід вказати, що ефективна коаліція функціонувала тимчасово для вирішення спільної проблеми надетнічного характеру, котра в даний історичний відтинок часу відповідала запитам американських парламентаріїв. Постійно пресингове угруповання не діяло навіть на рівні української громади через відсутність підготовлених у сфері політичного маркетингу кадрів, за винятком Л. Добрянського, М. Куропася, Р. Смаль-Стоцького. Досвід політичного механізму США також демонструє, що програма окремої групи інтересу має найбільше шансів на реалізацію, якщо вона включена в передвиборну програму претендента на посаду в федеральних органах управління. Традиція знаходження симпатиків серед конгресменів з штатів зкомпактним поселенням українців не могла сприяти досягненню тих результатів, котрі були би можливими при наявності "етнічного" представника у вищому законодавчому органі США. Зарадити недостатній територіальній концентрованості українців для проведення успішної кампанії свого кандидата можна було через блокування з іншими східноєвропейськими групами, але ця практика протягом 60-х років реалізовувалася лише на рівні муніципалітетів, де проводилася політика етнічно "збалансованого квитка"⁴⁰.

Відсутність в арсеналі політичних засобів української громади США сталої традиції створення коаліцій з представниками генетично близьких етнічних груп була одним з об'єктів критики відомим громадським діячем української діаспори Р. Ільницьким⁴¹. Наводячи приклади політичних досягнень поляків, діяч порівнював американсь-

ких українців з "наївною масою селяхів", котрі не прагнуть змагатися навіть за місця в муніципальних органах влади, переконуючи самих себе, що внутрішньоетнічні проблеми повинні вирішуватися в межах виключно політичного життя громади⁴². З такою позицією не погоджується сучасний дослідник С. Галік, котрий вважає, що основними перешкодами для зайняття українцями посад в органах державного управління був контроль над виборчими кампаніями партійних "машин", нестача коштів, нездатність вибрати єдиного претендента українця в умовах політичних чвар між етнічними інституціями⁴³.

Але деякі факти свідчили про зародження нових тенденцій у відносинах "українська етнічна група – влада США". Українська політична імміграція, розчарована позицією президента-демократа Рузвельта в питанні про геополітичну долю східноєвропейського регіону, в післявоєнний період підтримувала республіканців, тим більше що їх відрізняла від демократів більша антикомуністична риторика⁴⁴. У 1959 р. віце-президентом Республіканського програмового комітету з питань національної безпеки і миру став Л. Добрянський. Цей діяч доклав багато зусиль, щоб у передвиборну програму республіканців було включено пункт про підтримку прагнення всіх народів до національної незалежності⁴⁵.

Окрім того, політичне представництво громади почало пропагувати ідею своєрідного розширення українського етнічного лобі шляхом залучення до діяльності УККА симпатиків з числа інших національних груп. Цей досвід був запозичений від американських євреїв, котрим вдавалося мобілізувати для підтримки своїх проєктів значні прошарки американського суспільства⁴⁶. Прикладом такої взаємодії був спільний пресинг на Конгрес з метою схвалення ним резолюції про Тиждень поневолених націй. Цей успіх продемонстрував, що функціонування єдиного східноєвропейського лобі має потенціал для коригування американських зовнішньополітичних програм.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Newson D. Foreign Policy Lobbies and Their Influence // <http://www.gdn.org/ftp/COSMOS-Journal/NEWSON.TXT>. – P.2, 8.
2. Ethnic Ramblings of a Senator // *The Ukrainian Quarterly* [New York]. – 1981. – Vol. XXXVII. – № 3 [Autumn]. – P.229–230.

3. Марголін А. Державний устрій ЗСА // Американське чудо. Альманах Українського Народного Союзу. 1976. – С. 20.
4. Камінський А. Край, еміграція і міжнародні закуліси. – С. 198.
5. Мингазутдинов И.А. Проблемы политической адаптации иммигрантов в США. – С. 97.
6. Markus V. In the United States. – P. 1133.
7. Dobriansky L. The Captive Week Resolution // The Ukrainian Quarterly. – 1959. – Vol. 15. – № 3 [September]. – P. 210.
8. Скрутень І. Дві іпостасі містера Вінса // Пост імені Ярослава Галана: Памфлети, статті, нариси. – Львів: Каменяр, 1982. – Кн. 9. – С. 92.
9. Dobriansky L. The Captive Week Resolution. – P. 210.
10. Dobriansky L. The Captive Nations Week Resolution – Then and Now // The Ukrainian Quarterly [New York]. – 1990. – Vol. XLVI. – № 4 [Winter]. – P. 361.
- Камінський Є.Є. Політика США в українському питанні (1917–1990 рр.) [Автореферат дисертації на здобуття вченого ступеня доктора історичних наук]. – Київ, 1993. – С. 25.
11. The Khrushchev Visit // Ukrainian Quarterly [New York]. – 1959. – Vol. 15. – № 3 [September]. – P. 200.
12. Congressional Record. – Vol. 105. – Part 2. – P. 2473.
13. Congressional Record Proceedings and Debates of the 86th Congress First Session. – Vol. 105. – Part 5 [April 13, 1959 to April 29, 1959]. – P. 7010.
14. Там же. – С. 7011.
15. Congressional Record. – Vol. 105. – Part 2. – P. 2606–2607.
16. Лівницький М. Проблеми української міжнародної дії. – С. 18.
17. The Ukrainian Quarterly [New York]. – 1959. – Vol. 15. – № 2 [June]. – P. 192.
18. Shandor V. Ukraine and the "Status Quo" in Central and Eastern Europe // The Ukrainian Quarterly [New York]. – 1960. – № 4 [Winter]. – P. 336–337.
19. Сосновський М. Україна на міжнародній арені 1945–1965. – С. 172.
20. Dobriansky Lev E. The Educational Policy of UCCA // The Ukrainian Quarterly [New York]. – 1965. – Vol. XXI. – № 3 [Autumn]. – P. 226–227.
21. Hallick S. Ukrainians in American Politics // The Ukrainian Quarterly [New York]. – 1990. – Vol. XLVI. – № 2 [Summer]. – P. 156.

22. Dobriansky L. The Captive Nations Week Resolution – Then and Now // The Ukrainian Quarterly [New York]. – 1990. – Vol. XLVI. – № 4 [Winter]. – P. 362.
23. Dobriansky L. The Captive Week Resolution. – P. 211.
24. Американская концепция партийно-политической пергруппировки. – С. 33.
25. Dobriansky L. The Captive Nations Week Resolution – Then and Now // The Ukrainian Quarterly [New York]. – 1990. – Vol. XLVI – № 4 [Winter]. – P. 362.
26. Dobriansky L. The Captive Week Resolution. – P. 211–212.
27. Американське чудо [Альманах Українського Народного Союзу 1976]: У 200-річчя американської незалежності і 100-річчя українського поселення в Америці. – Джерзи Сіті – Нью Йорк: Видавництво "Свобода", 1976. – Річник 66-й. – С. 28.
28. Kuropas, Myron B. Ukrainian-American Citadel. The First One Hundred Years of the Ukrainian National Association. – P. 441.
29. Dobriansky L. The Captive Week Resolution // Ukrainian Quarterly. – 1959. – Vol. 15. – № 3 [September]. – P. 207.
30. Dobriansky L. The Captive Week Resolution. – С. 212–213.
31. Ibid. – С. 212–213.
32. Congressional Record Proceedings and Debates of the 86th Congress First Session. – Vol. 105. – Part 12 [August 3, 1959 to August 17, 1959]. – P. 15115.
33. Fink S. From "Chicken Kiev" to Ukrainian Recognition. – P. 5.
34. Dobriansky L. The Captive Week Resolution. – С. 208.
35. O'Connor E. Public Law 86–90 – Fact and Fiction // The Ukrainian Quarterly. – 1960. – № 2 [summer]. – P. 113–114.
- Congressional Record. – Vol. 105. – Part 12. – P. 15114–15115.
36. The Ukrainian Quarterly. – 1960. – Vol. 16. – № 3 [Autumn]. – P. 287.
37. Congressional Record Proceedings and Debates of the 90th Congress Second Session. – Vol. 114. – Part 23 [October 4, 1968, to October 10, 1968]. – P. 30367.
38. Dobriansky L. The Captive Nations Week Resolution – Then and Now // The Ukrainian Quarterly [New York]. – 1990. – Vol. XLVI. – № 4 [Winter]. – P. 363.
39. Fink S. From "Chicken Kiev" to Ukrainian Recognition. – P. 28.
40. Камінський А. Край, еміграція і міжнародні закуліси. – С. 198.

Levy M., Kramer M. The Ethnic Factor How America's Minorities Decide Elections. – N.Y.: Simon & Schuster, 1972. – P. 10.

41.Льницький Р. Призначення українців в Америці. – С. 54.

42.Там же. – С. 57.

43.Hallick S. Ukrainians in American Politics //The Ukrainian Quarterly [New York]. – 1990. – Vol. XLVI. – № 2 [Summer]. – P. 156.

44.Fink S. From "Chicken Kiev" to Ukrainian Recognition. – P. 4.

45.The Ukrainian Quarterly. – 1960. – Vol. 16. – № 1 [Spring]. – P. 92.

46.Dobriansky L. "We Know Where We're Going" //The Ukrainian Quarterly [New York]. – 1972. – Vol. XXVIII. – № 4 [Winter]. – P. 367.